

HÅLLBART FISKE – SENEGALS RÄDDNING?

Omfattande utfiskning som en följd av oklar lagstiftning hotar Senegals ekonomi och kustlinje. Nu har landet insett problemet och tagit hjälp från oväntat håll.

TEXT: JOHAN AUGUSTIN FOTO: BRUNO EHRS

Fisket hotas i Senegal och hela Västafrika då utländska trålare dammsuger havet på dess resurser.

I fiskeläget Yakhar kommer den första fångsten in till stranden i pirogerna. Mottagningarna bland lokalbefolkningen ökar när fisken minskar i havet.

SENEGAL OCH FISKE

Senegal är knappt hälften så stort som Sverige, och har en befolkning som närmar sig **14 miljoner**. Befolkningsökningen är drygt två procent om året. **EEZ (Exclusive Economic Zone) innefattar 159 000 kvadratkilometer** längs med kustlinjen som är 718 kilometer. De västafrikanska fiskevattnen räknas bland de rikaste i världen tack vare uppvällning (kallt näringsrikt vatten flödar upp till ytan) som sker mellan december och maj, vilket lockar till sig stora pelagiska fiskstäm som sardinella och makrill. **Sardinella står för 80–90 procent** av det pelagiska fisket, därefter arter som bonga shad, olika arter av makrill och sardell. Med fiskstämmer kommer också gigantiska trålare, framför allt från EU och Ryssland, hundra meter långa – med kapacitet att fånga och frysa 250 ton om dagen. Naturresursen är den största proteinkällan i Senegal och senegaleser äter 28 kilo fisk per person och år, vilket är över EU-genomsnittet och dubbelt så mycket som finns i regionen. Fisk är grundstommen i ekonomin och **600 000 människor arbetar inom fiskesektorn** – 400 000 småskaligt och 200 000 industriellt. Det industriella fisket stod 2010 för 450 000 ton i landet, en ökning med 21 procent från året innan (siffrorna är dock osäkra eftersom det sägs finnas ett stort mörkertal). Det småskaliga fisket tog upp 350 000 ton 2010, mestadels sardinella (siffrorna sägs vara många gånger större eftersom många småfiskare inte rapporterar sina fångster).

Fisk utgör den största exporten i Senegal, värd 282 miljoner euro om året. 2006 var antalet utdelade fiskelicenser 200. I dag är siffran 121. Det beräknas finnas omkring 30 000 piroger som används till småskaligt fiske, och dessa ökar med 1 000 om året. Många piroger byggs om med fryskapacitet för större fångster och för att kunna vara ute till havs under allt längre perioder. De västafrikanska vattnen hör till de mest utsatta i världen när det gäller illegalt fiske: 37 procent av regionens totala fångst. **26 miljoner ton (värd 148 miljarder kronor) beräknas försvinna årligen på grund av olagligt fiske.**

FISKODLINGAR

I dag har Senegal ett 60-tal fiskodlingar som står för en bråkdel av landets fiskproduktion. En näring som man planerar att bygga ut, för att avhjälpa problemet med överfiskning.

– Folk tar en dag i taget. De tar av havet tills det inte finns något kvar att ta av. Det är mentaliteten hos många i Senegal.

PLASTPÅSAR OCH ANNAT skräp täcker strandkanten i Yakhar som är ett av Dakars fiskelägen. Alpha Kadam, 58, som fiskat sedan tonåren, står i strandbrynet och blickar ut mot vågorna som bryter lite längre ut.

– Förut hade vi så mycket fisk att vi inte visste vad vi skulle göra med den, säger han med ett leende.

Men vardagen har förändrats för Alpha och Senegals tusentals andra fiskare som är direkt beroende av havet utanför Västafrika för sitt levebröd. Fisken håller på att ta slut. Alpha berättar att det orenade avloppsvattnet som pumpas direkt ut i Atlanten från mångmiljonhuvudstaden påverkar fisket negativt, men framför allt är det överutnyttjandet av naturresursen som satt sina spår.

– Den förre presidenten delade ut för många fiskelicenser. Samtidigt är antalet småskaliga fiskare för stort, klargör Alpha.

Han berättar att räkfiskarna inte är intresserade av fisken som hamnar i näten – bifångsten åker överbord igen. Dykare har punerar säll-

synta arter och det finns fortfarande fiskare som använder dynamit – trots att det är förbjudet.

LÄNGS MED STRANDREMSAN ligger högar med småväxta hammarhajar utspridda. Hajarna, som inte är över en meter på längden, är uppsprättade och blodiga. Flugorna svärmar och stanken är påträngande i den gassande solen. Saltad haj är populär i grannländerna och fenorna går på export till Kina. Hammarhaj är en av många arter som börjar bli sällsynta utanför Senegal, trots det fortsätter fisket.

– Folk tar en dag i taget. De tar av havet tills det inte finns något kvar att ta av. Det är mentaliteten hos många i Senegal, förklarar Alpha.

Trots orosmolnen finns det ljusglimtar vid horisonten. I november fick landet en ny fiskeriminister: Haidar El Ali, som har stort stöd hos de lokala fiskarna.

– Haidar är rätt person att skydda havet, han brinner för miljön och vi vill hjälpa honom i hans arbete, säger Alpha.

DET MÄRKS ATT Haidar El Ali är en populär man. Människor vänder sig om, ler och hälsar på den nytillträdde fiskeriministern när han promenerar genom centrala Dakar på väg till sitt kontor i regeringsbyggnaden. Jobbet fick han i november, och han har redan stora planer för Senegals fiskopolitik. Som ett led i det arbetet bjöd Haidar in miljöorganisationen Sea Shepherd till samarbete. En kampanj som går ut på att tillsammans patrullera kuststräckan som sträcker sig 70 mil – och försöka förhindra att utländska trålare från bland annat EU, Ryssland, Kina och Sydkorea bedriver illegalt fiske.

– Sea Shepherd snackar inte, de agerar. Precis som jag, säger Haidar med ett skrat.

Han sticker ut i sin blommiga skjorta, brukar röra sig ute bland lokalbefolkningen, och har därför blivit känd som ”den folksliga ministern”. På

sitt kontor berättar han om landets nya fiskelagar, som gäller från och med april. Marina reservat ska införas, där fiskarter ska kunna föröka sig obehindrat. De nya reglerna medför fiskestopp några månader om året för sardinella (afrikansk sardinell) och bläckfisk som tillhör de viktigaste arterna, samt förbud mot att utfärda nya fiskelicenser. Problemet är att Senegal är ett fattigt land och en fiskelicens kostar 133 000 kronor om året – med utbredd korrup-tion som följd.

– Det finns hajar inom regeringen som tjänar stora pengar på fiskelicenser, klargör Haidar.

Den nya lagen kommer även möjliggöra för senegalesiska inspektörer att borda fartyg som de till exempel misstänker använder nät med för små maskor eller fiskar otillåtna arter. I dag är det bara militären som har tillstånd att borda.

Alpha Kaadam ser ut över havet utanför Dakar och minns hur det var när han var liten och havet var fullt av fisk. Därför har förändrats idag får han åka allt längre ut för att få något överlevande.

– Jag går runt i byarna och hittar sardinella som är fem centimeter långa och havsabborrar på tjugo centimeter. Den nya lagen gäller alla: Vi måste skydda småfisken, låta den få växa till sig!

ETT STORT PROBLEM är att många utländska fartyg från bland annat EU flaggar om sina trälare till senegalesisk flagg – eftersom det på så sätt lättare går att få nya fiskelicenser. Ett annat sätt att runda restriktionerna för utländska yrkesfiskare är att starta ett "joint venture" med en senegalesisk partner, vilket gör att fartyget på pappret ägs av ett senegalesiskt företag. I själva verket fortsätter sedan fisket som vanligt. Fisketrycket kan emellertid inte enbart skyllas på trälarna utan lika mycket på det småskaliga fisket, menar Haidar.

– Det är 50/50. Jag går runt i byarna och hittar sardinella som är fem centimeter långa och havsabborrar på tjugo centimeter. Den nya lagen gäller alla: Vi måste skydda småfisken, låta den få växa till sig!

– De har stängt av sina AIS, ropar Rodwan El Ali.

Minuten senare har han lämnat Jairo Mora Sandoval (JMS) – en gammal fiskebåt som numera används som patrullbåt av Sea Shepherd – för att hoppa in i följebåten som med sina två utombordsmotorer är betydligt snabbare. Ännu är det bara gryning.

RODWAN EL ALI är son till Haidar El Ali och har minst lika stort miljöintresse som sin far. Rodwan, som tidigare var dykinstruktör, är uppvuxen nära havet och ser det som helt naturligt att vara en del i Sea Shepherd-kampanjen. Han plöjer genom vågorna i fören av den lilla motorbåten – med sikte på några av de 18 trälare som syns på radarn under natten. De flesta av trälarna har inte sina AIS-system påkoppade (Automatic Identification System som används till att identifiera fartyg), vilket gör Sea Shepherd-besättningen misstänksam. Ett par timmar senare, när fiskebåtarna omgärdas av stora flockar sjöfåglar som dyker efter småfisk, kommer Rodwan tillbaka till JMS. Han har fotograferat båtarnas nummerplåtar som han visar de två senegalesiska inspektörerna från fiskeriministeriet, som är med ombord. De jämför i sin tur om trälaren med benämningen DAK 1114 och de andra fartygen finns med på listorna över dem som har fiskelicens. Den här gången finns samtliga med. Så ser det inte alltid ut. Utländska trälare har setts i allt större utsträckning på sistone – ofta fiskande nattetid, utan licens. Ett exempel är den ryska trälaren Oleg Naydenov som gång på gång fiskat illegalt i västafrikanska vatten de senaste åren innan hon bordades av senegalesisk militär och fördes till Dakars hamn i början av året. Oleg Naydenov släpptes i slutet av januari mot sex miljoner kronor i borgen – i väntan på rättegång.

– Trälarna tar upp vår fisk och exporterar den. De för ut alla pengar ur Senegal, säger Rodwan El Ali.

FÖR NÄRVARANDE HAR 121 trälare fiskelicens och därmed tillstånd att fiska i senegalesiskt vatten, en siffra som ”borde vara 50”, menar Rodwan.

För tio år sedan fanns ”massor av hajar och andra stora fiskar” alldeles intill strandkanten i Dakar, minns han.

– I dag måste man åka ut 30 kilometer för att hitta fisk. Fortsätter det så här kommer det inte finnas något kvar om tio år.

Det senaste dygnet har JMS hållit sig i norra Senegal – nära havsgränsen till Mauretanien. Inga trälare har syns till på andra sidan gränsen. Förklaringen är enkel:

– Där bordar de mauretanska myndigheterna fartygen och kollar dina papper. Stämmer de inte, tar de båten i beslag och du åker i fängelse, förklarar Rodwan.

– Det håller tjuvfiskare borta.

Inom kort kommer Sea Shepherd att ha ett nytt vapen till hands i

kampanjen mot det illegala fisket – ett förarlöst flygplan.

– En drönare håller på att byggas, och när den är klar kommer vi kunna spana över ännu större havsytor, förklarar Rodwan glatt.

MED OMBORD PÅ JMS finns även kampanjledaren Lamya Essemllali. Franskspråkig och med åtta års erfarenhet i Sea Shepherd med aktioner i Antarktis, Medelhavet och Färöarna var hon rätt person att ta sig an uppdraget som kampanjledare i den gamla franska kolonin. De svartbruna ögonen lyser allvarligt när hon berättar om ”den universella girigheten” som ligger bakom rovfisket.

– Fisket kan kollapsa när som helst, säger Lamya och ger exempel på överfisket av torsk kring kanadensiska Newfoundland. Det ledde till en total kollaps av fisket i början av 1990-talet, som ännu inte återhämtat sig då ekosystemet förändrades i grunden.

*– I dag måste man åka ut
30 kilometer för att hitta fisk.
Fortsätter det så här kommer det
inte finnas något kvar om tio år.*

NY FISKEPOLITIK

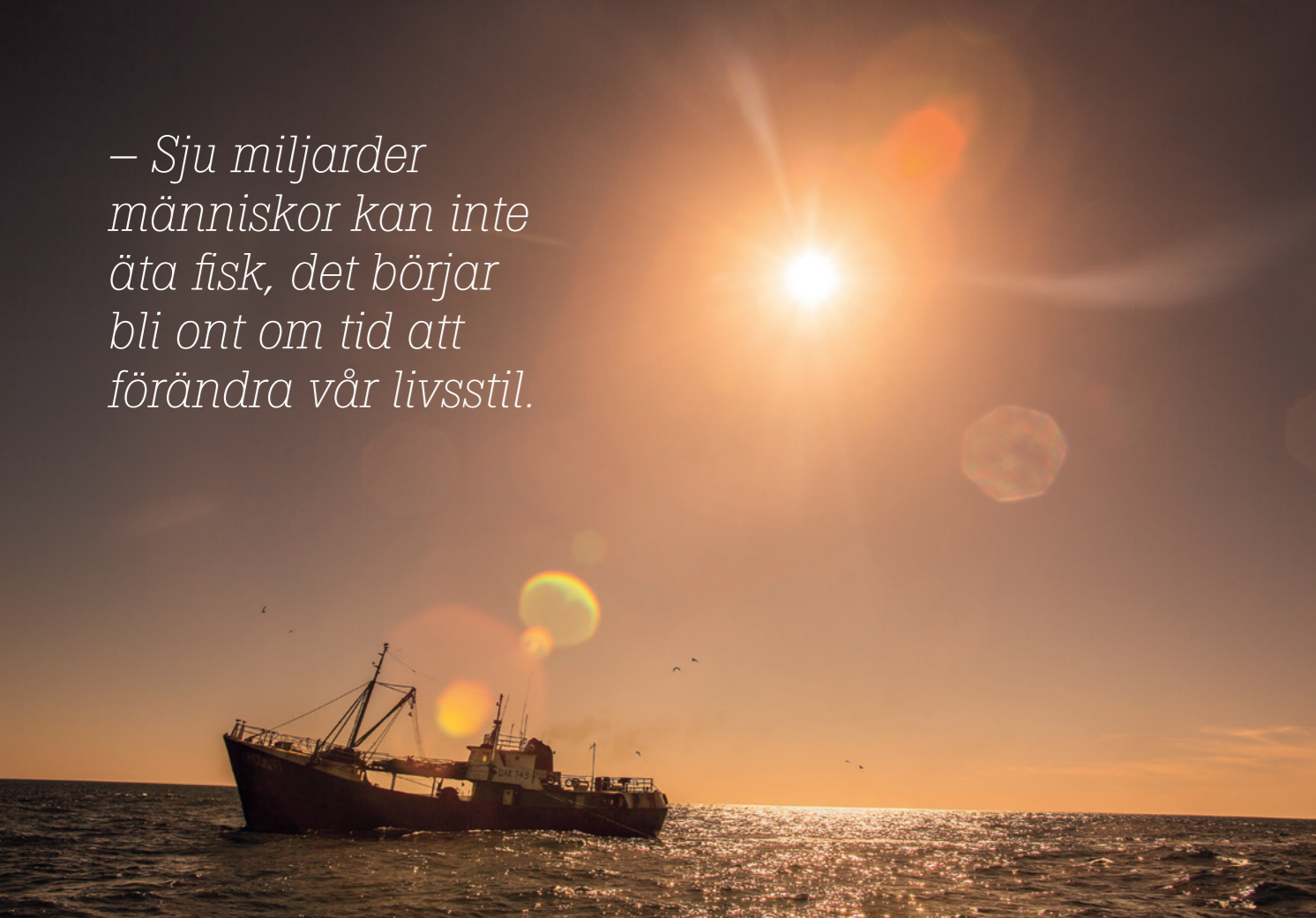
Senegalesisk lag förbjuder sedan tidigare beviljandet av fiskelicenser till utländska pelagiska trälare. Ett stort problem är att många utländska fartyg från bland annat EU flaggar om sina trälare till senegalesisk flagg – eftersom det på så sätt lättare går att få nya fiskelicenser. Ett annat sätt att runda restriktionerna för utländska yrkesfiskare är att starta ett ”joint venture” med en senegalesisk partner, vilket gör att fartyget på pappret ägs av ett senegalesiskt företag. I själva verket fortsätter sedan fisket som vanligt. Från och med 2014 gäller en ny lagstiftning för EU:s fiskeflotta. Den nya gemensamma fiskeripolitiken slår fast att EU bara får ingå fiskeavtal med kustnationer som Senegal om det finns ett överskott i fiskbestånden som de lokala yrkesfiskarna inte har kapacitet att fånga.

Källor: Environmental Justice Foundation, FAO, Greenpeace.

I Kavar används fortfarande häst- och vagn till att hämta fångsten på stranden. Det är en uråldrig tradition som håller på att försvinna samtidigt som fisken tar slut.

– Sju miljarder människor kan inte äta fisk, det börjar bli ont om tid att förändra vår livsstil.

HON TRÄFFADE Haidar El Ali för två år sedan när han var Senegals miljöminister. Haidar ”berättade att landet hade stora problem med olagligt fiske”.

– Han ville att vi skulle komma hit och hjälpa till, förklarar Lamya.

Senegals befolkning har i alla tider varit beroende av sin största proteinkälla, och Lamya länkar samman fiskbristen med invandringen till Europa.

– Människor emigrerar när de inte längre kan försörja sig på havet, säger hon och klargör:

– Afrika är en rik kontinent, vi måste sluta suga ut dess naturresurser. De flesta vill inte flytta härifrån, men de har inga andra val!

I Paris, där Lamya har sin bas, ”äter människor alldeles för mycket fisk”. Enligt henne kommer hälften av all fisk i Frankrike från Afrika. Precis som samtliga i Sea Shepherd-besättningen är hon vegan.

– Sju miljarder människor kan inte äta fisk, det börjar bli ont om tid att förändra vår livsstil.

LÅNGA OCH SLANKA män i blandade åldrar lägger ut träpålar i vattnet, som de sedan rullar upp pirogerna på. De avlånga karakteristiska träbåtarna, målade i färger som rött, gult och grönt, fyller strandkanten i fiskesamhället Kayar, sex mil norr om Dakar. Hundratals båtar trängs i vattnet med plastlådor fulla av morgonens fångst. Kvinnor fungerar som mellanhänder, köper fisk direkt på plats, lägger ut dukar på sanden och säljer den vidare. Hästdragna vagnar hämtar en del av lådorna, transporterar dem till de väntande lastbilarna bortom stranden som ska ta den dagsfärska fångsten till de centrala delarna av landet och på export till andra länder. Kayar är ett av landets vik-

tigaste fiskelägen och Haidar El Ali vill implementera den rådande fiskepolitiken längs hela Senegals kuststräcka. Den förbjuder tydligt fångst av fisk under en viss längd beroende på art, samtidigt som yrkesfiskarna i byn gemensamt sätter upp riktlinjer för hur mycket fisk som får fångas. För att reproduktionen ska kunna ske ostört avstår de från att fiska somliga arter under ett par månader.

SIDY KA, SOM fiskat i området de senaste 50 åren, minns hur det var när han som tonåring fiskade med sin far.

– Då fanns det fisk i överflöd. Nu börjar det bli svårt att överleva, berättar Sidy.

Han har två fruar och sammanlagt 22 barn, en stor familj som förväntar sig fisk på bordet. Sidy minns hur hans pappa var bland de första som använde motorer på pirogerna – ”tidigare användes bara segelbåtar”.

På stranden ligger stora fisknät i bomull och torkar i solen. Sedan många år tillbaka är det förbjudet att använda syntetiska nät. Ett steg i rätt riktning, menar Sidy, då syntetnät ”spökfiskar” på egen hand och heller inte bryts ner lika lätt. Kayars fiskare anordnar gemensamma möten för att sprida information om vilka nya bestämmelser som gäller och vilka arter som får fiskas. Sidy berättar att fisken är ”utplånad” norrut, men att det fortfarande finns en del söderut – varför ”alla numera åker dit och fiskar”.

Fiskekrisen är inget nytt problem i Senegal och Västafrika, den har funnits här det senaste decenniet. Skillnaden är att nu börjar människor för första gången på allvar diskutera problemet.

– Mentaliteten börjar förändras hos oss fiskare. Det är en bra början, vi måste få till en förändring, avslutar Sidy. ♦

Lamya Essemlali är Sea Shepherds kampanjledare i Senegal och samarbetar med landets fiskeriminister Haidar El Ali.

